

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของชาวมุสลิม ในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายอาหารฮาลาลของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้ความหมายอาหารฮาลาลกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ คือ การศึกษาการให้ความหมายอาหารฮาลาลของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาโดยใช้แนวคิด 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดปรากฏการณ์นิยม แนวคิดเรื่องฮาลาล และแนวคิดเรื่องฮารอม ซึ่งผลการศึกษาวิจัยมีดังนี้

5.1 การให้ความหมายอาหารฮาลาลตามแนวคิดปรากฏการณ์นิยม

แนวคิดปรากฏการณ์นิยมอธิบายว่า ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์มีปฏิกิริยาหรือมีการกระทำต่อสิ่งต่างๆรอบตัวของมนุษย์ตามการให้ความหมายที่มนุษย์กำหนดให้แก่สิ่งนั้นๆ มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ก็เนื่องมาจากความหมายของสิ่งนั้น ดังนั้นตามแนวคิดปรากฏการณ์นิยม การต้องการเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ต้องเกิดจากการทำความเข้าใจความหมายที่มนุษย์กำหนดให้แก่สิ่งนั้น

การทำความเข้าใจพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมด้วยแนวคิดปรากฏการณ์นิยม จึงต้องทำความเข้าใจการให้ความหมายอาหารฮาลาลของชาวมุสลิม

การศึกษาคำให้ความหมายอาหารฮาลาลตามแนวคิดปรากฏการณ์นิยมที่ทำการศึกษากับชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า

- 5.1.1 กลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลว่าเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับชาวมุสลิม การบริโภคอาหารฮาลาลเป็นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักการของศาสนา ด้วยเหตุผลข้อนี้ จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลและการบริโภคอาหารฮาลาลเสมือนเป็นการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆของมุสลิมเช่นเดียวกันกับศาสนิกอื่น ๆ เช่น การละหมาด หรือการถือศีลอด

ดังนั้นในประการที่ 1 จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลว่า อาหารฮาลาล เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การบริโภคอาหารฮาลาลเป็นบทบัญญัติสำคัญทางศาสนเป็นเรื่องที่ชาวมุสลิม ต้องกระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5.1.2 กลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลว่า เป็นคำสั่งของพระองค์อัลเลาะห์ การบริโภคอาหารฮาลาลจึงเป็นคำสั่งที่พระองค์อัลเลาะห์สั่งชาวมุสลิมให้ทำ ดังนั้นเมื่อเป็นคำสั่งของ พระองค์ชาวมุสลิมจึงไม่มีคำถาม และไม่ต้องการแสวงหาเหตุผล เมื่อถูกห้ามบริโภคเนื้อสุกร รวมทั้ง อาหารหรือเครื่องดื่มบางประเภท

อย่างไรก็ตามภายหลังกวีวิชาการมุสลิมที่ศึกษาเรื่องอาหารฮาลาลได้เผยแพร่ความรู้ ให้ทั้งชาวมุสลิมและผู้ที่ไม่สนใจทั่วไปได้ทราบว่า อาหารฮาลาลเป็นอาหารที่มีข้อพิสูจน์ทางการแพทย์ แล้วว่าเป็นอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย ความรู้เรื่องการบริโภคอาหารฮาลาลเป็นเพียงหนึ่งใน เรื่องราวที่เป็นประจักษ์พยานในความมหัศจรรย์ของบทบัญญัติต่างๆที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน ที่ประทานโดยพระองค์อัลเลาะห์ ว่าทุกบทบัญญัติล้วนเป็นสิ่งที่นอกเหนือความรู้ความสามารถของ มนุษยชาติ มนุษย์จึงควรทำตามคำสั่งเหล่านั้นแม้เป็นคำสั่งที่ยังไม่มีคำอธิบายด้วยเหตุผลที่ชัดเจน

5.1.3 กลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลว่าอาหารฮาลาลเป็นอาวุธที่ป้องกันสิ่งชั่วร้าย จากภายนอก และสิ่งชั่วร้ายภายในจิตใจไม่ให้มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างอธิบาย ว่า การบริโภคอาหารฮาลาลทำให้ร่างกายและจิตใจของชาวมุสลิมบริสุทธิ์สะอาด เมื่อร่างกายและ จิตใจบริสุทธิ์สะอาดทำให้ง่ายต่อการตั้งจิตอธิษฐานและการขอพรจากพระองค์อัลเลาะห์ เนื่องจาก ร่างกายและจิตใจที่บริสุทธิ์สะอาดนั้น เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามพระองค์อัลเลาะห์ การตอบรับคำ อธิษฐานและคำขอพรจึงบรรลุตามความประสงค์ของผู้ขอได้ง่ายกว่ามุสลิม ที่มีร่างกายและจิตใจไม่ บริสุทธิ์สะอาดเนื่องจากไม่บริโภคอาหารฮาลาล

5.2 การให้ความหมายอาหารฮาลาลตามแนวคิดเรื่องฮาลาล

ฮาลาล หมายถึง กฎบัญญัติที่อนุมัติให้มุสลิมที่อยู่ในศาสนานิติภาวะกระทำ ได้แก่ การนึกคิด การพูด และการกระทำอื่นๆตามที่ศาสนาให้กระทำ เช่น การสมรส การบริโภคอาหาร เป็นต้น

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภค อาหารของชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ ให้ความสนใจเรื่องของฮาลาลเฉพาะในขอบเขตของการ บริโภค ซึ่งก็คือขอบเขตของอาหารฮาลาลเท่านั้น การศึกษาการให้ความหมายอาหารฮาลาลตาม แนวคิดเรื่องฮาลาลกับชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลว่า คืออาหารที่ไม่มีหมูและสิ่งที่ไม่เจือปนหมู การให้ความหมายอาหารฮาลาลของกลุ่มตัวอย่างข้อนี้ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเน้นหนัก กับสัตว์ประเภทหมูโดยไม่กล่าวถึงสัตว์ต้องห้ามประเภทอื่นๆ ที่ระบุว่าเป็นสิ่งที่ไม่ฮาลาลตาม บทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน

การที่กลุ่มตัวอย่างไม่กล่าวถึงสัตว์ประเภทอื่นนี้อาจเนื่องจากอาหารที่ปรุงจากเนื้อ หรือ ส่วนประกอบของสัตว์ประเภทอื่นไม่ใช่อาหารที่บริโภคอย่างแพร่หลายทั่วไป

2) กลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลว่า อาหารฮาลาลคืออาหารที่ขาย ในร้านขายอาหารของมุสลิม หรือเป็นอาหารที่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาล ซึ่งการให้ความหมายอาหารฮาลาลในข้อนี้สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี ได้แก่

กรณีแรก กลุ่มตัวอย่างอธิบายว่าอาหารทุกชนิดที่มีขายในร้านที่เจ้าของเป็นมุสลิมเป็นอาหารฮาลาลทั้งหมด โดยไม่มีข้อสงสัยและกลุ่มตัวอย่างบริโภคได้อย่างสบายใจ

กรณีที่สอง กลุ่มตัวอย่างให้คำอธิบายว่า สำหรับอาหารที่ขายในร้านทั่วไปที่เจ้าของร้านไม่ใช่มุสลิมนั้น กลุ่มตัวอย่างใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาลช่วยประกอบการตัดสินใจซื้อมาบริโภค

สำหรับกรณีแรก กล่าวได้ว่า เมื่อเป็นร้านที่มุสลิมเป็นเจ้าของการเลือกสินค้ามาขายในร้านเจ้าของร้านต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับที่มาหรือผู้ผลิตอาหารที่รับรองได้ว่า อาหารนั้นเป็นอาหารฮาลาล ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ผลิตอาหารที่ขายในร้านของมุสลิมก็คือ มุสลิมในท้องถิ่นแม้ว่า ผู้ผลิตอาหารเหล่านี้จะไม่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาลบนผลิตภัณฑ์ของตน และมีเพียงชื่อหรือยี่ห้อ ของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคเท่านั้น แต่ก็ได้รับการยอมรับจากเจ้าของร้านรับมาจำหน่ายและขณะเดียวกันก็ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคที่เป็นมุสลิมเลือกซื้อมาเพื่อการบริโภคเช่นกัน

ส่วนกรณีที่สอง อาหารที่ขายในร้านในร้านทั่วไปที่กลุ่มตัวอย่างใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาลช่วยประกอบการตัดสินใจในการซื้อมาบริโภคนั้น ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาลช่วยประกอบการตัดสินใจในการซื้อเสมอไปทุกครั้ง กลุ่มตัวอย่างจะใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาลมาเป็นตัวช่วยประกอบการตัดสินใจ

ต่อเมื่อเกิดความไม่แน่ใจว่าสมควรบริโภคหรือไม่ โดยความไม่แน่ใจมักมาจากสาเหตุหลัก คือ ไม่ทราบส่วนผสมของอาหารชนิดนั้นๆว่ามีส่วนผสมที่ต้องห้ามบริโภคหรือฮาลาลหรือไม่และไม่ทราบว่าจะวัตถุดิบโดยเฉพาะวัตถุดิบประเภทเนื้อสัตว์ที่ใช้ทำอาหารนั้นเป็นวัตถุดิบที่ฮาลาลหรือไม่ แต่สำหรับอาหารรวมทั้งขนมและเครื่องดื่มต่างๆในกลุ่มตัวอย่างไม่มีความลังเลใจที่จะซื้อมาบริโภค แม้ว่าไม่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาล เช่น ขนมหวาน ขนมอบประเภทต่างๆ และน้ำผลไม้ เป็นต้น

3) กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 70 ให้ความหมายอาหารฮาลาลว่า อาหารประเภทขนมและเครื่องดื่ม ส่วนใหญ่เป็นอาหารฮาลาลโดยไม่คำนึงถึงร้านขาย/ ผู้ผลิต /รวมทั้งการมีเครื่องหมายรับรองฮาลาล ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างบริโภคขนมและเครื่องดื่มจากร้านทั่วไปโดยไม่มีข้อสงสัยเรื่อง ฮาลาล จากผลการศึกษาข้อนี้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความหมายอาหารฮาลาลจากวิจาร์ณญาณว่า เมื่ออาหารหรือขนมชนิดนั้นไม่น่าที่จะมีส่วนผสมของสิ่งที่ต้องห้ามหรือฮาลาล และเมื่อไม่เป็นอาหารฮาลาลก็หมายความว่า เป็นอาหารที่มีลักษณะตรงกันข้าม คือ เป็นอาหารฮาลาล

4) กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 80 ให้ความสำคัญอาหารฮาลาลโดยไม่ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตอาหาร/ ไม่ให้ความสำคัญกับผู้ผลิต/ และไม่ให้ความสำคัญกับผู้ขายอาหาร ทั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ให้ความสำคัญเฉพาะตัวสินค้าที่บริโภคว่าไม่มีส่วนผสมที่ฮาลอมหรือไม่ได้ผลิตและปนเปื้อนจากสิ่งที่ไม่ฮาลอม กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ความสำคัญอาหารฮาลาลที่ขยายขอบเขตไปสู่การปนเปื้อนในขั้นตอนของการผลิตอาหารที่เมื่อเจ้าของกิจการไม่เข้มงวดการระมัดระวังในเรื่องการปนเปื้อนจึงไม่อยู่ในความสนใจของผู้ผลิต และกลุ่มตัวอย่างไม่ให้ความสำคัญเลยว่าผู้ขายอาหารไม่เข้มงวด

5.3 การให้ความสำคัญอาหารฮาลาลตามแนวคิดเรื่องฮาลอม

นอกจากแนวคิดเรื่องปรากฏการณ์นิยม และแนวคิดเรื่องฮาลาลแล้ว การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการให้ความสำคัญอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ ยังนำแนวคิดเรื่องฮาลอมมาใช้ศึกษา การศึกษาการให้ความสำคัญอาหารฮาลาลโดยใช้แนวคิดเรื่องฮาลอมผลการศึกษาพบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอาหารฮาลาลว่า คือ อาหารที่ไม่มีเนื้อหมู ไม่มีส่วนต่างๆ ของหมู และไม่ปนเปื้อนหมู ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญอาหารฮาลาลที่โดดเด่นชัดเจนที่สุดของกลุ่มตัวอย่างเช่นเดียวกับการศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องฮาลาล ผลการศึกษาการให้ความสำคัญอาหารฮาลาลของกลุ่มตัวอย่างในข้อนี้ที่ต่อกัยด้วยทั้ง 2 แนวคิด อธิบายความศรัทธาของชาวมุสลิมที่มีต่อพระองค์อัลเลาะห์และคำสั่งของพระองค์ที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงว่าชาวมุสลิมไม่ตั้งคำถามหรือมีข้อสงสัยใดๆ เมื่อพระเจ้าห้ามไม่ให้บริโภคสิ่งใดชาวมุสลิมก็ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น

2) การให้ความสำคัญอาหารฮาลาลตามแนวคิดเรื่องฮาลอมของกลุ่มตัวอย่างผลการศึกษาพบว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างต้องซื้อหรือต้องบริโภคอาหารจากร้านทั่วไปที่ไม่ใช่ร้านมุสลิม กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับอาหารว่าจะต้องไม่วางปะปนหรือวางรวมอยู่ในภาชนะเดียวกันกับอาหารฮาลอมและที่น่าสนใจได้แก่ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการต้มน้ำและเครื่องต้มจากภาชนะที่บรรจุ โดยกลุ่มตัวอย่างไม่บริโภคน้ำและเครื่องต้มจากแก้วน้ำที่แม้จะเป็นแก้วน้ำที่ล้างทำความสะอาดแล้ว โดยจะเลือกบริโภคน้ำและเครื่องต้มที่บรรจุในขวดหรือ จากภาชนะประเภทใช้แล้วทิ้งเท่านั้น

3) การให้ความสำคัญอาหารฮาลาลตามแนวคิดเรื่องฮาลอม ยังพบว่ามีการศึกษาการให้ความสำคัญอาหารฮาลาลในแนวคิดนี้ที่ไม่แตกต่างจากการศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องฮาลาล คือ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอาหารฮาลาลโดยไม่คำนึงถึงเรื่องผู้ผลิตอาหารและผู้ขายอาหาร กล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างไม่คำนึงว่าผู้ผลิตอาหารและผู้ขายอาหารที่ไม่เข้มงวดจะทำให้อาหารนั้นๆ เป็นอาหารฮาลอม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอาหารฮาลาลหรืออาหารฮาลอมว่าขึ้นอยู่กับคุณลักษณะอาหารไม่ขึ้นอยู่กับผู้ผลิตอาหารและผู้ขายอาหาร

4) การให้ความสำคัญอาหารฮาลาลตามแนวคิดเรื่องฮาลอมยังสอดคล้องกับการให้ความสำคัญอาหารฮาลาลตามแนวคิดเรื่องฮาลาลอีกประการหนึ่ง ได้แก่ นอกจากการไม่คำนึงถึงผู้ผลิตและผู้ขายอาหารแล้ว กลุ่มตัวอย่างยังไม่ให้ความสำคัญกับร้านขายอาหาร ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างซื้ออาหารจากร้านทั่วไปมาบริโภค เช่น จากร้านอาหารญี่ปุ่น ร้านอาหารทะเล รวมทั้ง

ร้านอาหารจานด่วน โดยพิจารณาเพียงว่าอาหารนั้นเป็นอาหารที่ไม่ฮาลาลชัดเจนจากการที่ไม่มีส่วนผสมที่ฮาลาล คือ หมูและส่วนประกอบหรือสิ่งปนเปื้อนหมูเท่านั้น

5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการให้ความหมายอาหารฮาลาลกับพฤติกรรมการบริโภค

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ คือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้ความหมายอาหารฮาลาลกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาข้อนี้พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ มีความแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อยเล็กน้อย ทั้งนี้ก่อนการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดว่าการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่ต่างกันจะมีผลทำให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันและกำหนดตัวแปรที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันไว้ ดังนี้

- 1) ปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัว
- 2) ความเคร่งครัดในศาสนา
- 3) ความสนใจเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ
- 4) ความรู้และความสนใจเรื่องอาหารฮาลาล

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งหมดจำนวน 40 คน แม้ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นทั้งหัวหน้าครอบครัว ภรรยา และลูก มีอาชีพและระดับรายได้ที่แตกต่างกันอันส่งผลให้มีวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันแตกต่างกันแต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แทบทั้งหมดเป็นมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของศาสนา แม้อาจมีคนบางรายอาจย่อหย่อนการปฏิบัติศาสนกิจบ้างในวาระอื่นๆ แต่เมื่อถึงเดือนรอมฎอนกลุ่มตัวอย่างก็จะกลับมาปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด

สำหรับตัวแปรเกี่ยวกับความสนใจเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพและความสนใจเรื่องอาหารฮาลาลนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญต่อการแสวงหาความรู้รวมทั้งไม่มีความสนใจทั้งเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพและเรื่องอาหารฮาลาล

กล่าวได้ว่านอกจากปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แทบทั้งหมดที่ศึกษาไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องอื่นๆ ทำให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะโดยรวมดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกแก่ บทบัญญัติเรื่องอาหารฮาลาลและอาหารฮาลาลมาเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมการบริโภค
- 2) กลุ่มตัวอย่างใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาลในกรณีที่ต้องบริโภคอาหารที่ไม่แน่ใจว่าสามารถบริโภคได้หรือไม่ ซึ่งกรณีเช่นนี้จะเกิดขึ้นเมื่ออยู่ในระหว่างการเดินทางหรือต้องพำนักอาศัยในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยที่ไม่เคยเดินทางไปมาก่อน
- 3) กลุ่มตัวอย่างใช้วิจารณญาณเมื่อต้องบริโภคอาหารชนิดใหม่ๆตามกระแสการบริโภคที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน เช่นอาหารต่างชาติ/อาหารในร้านอาหารจานด่วน และอาหารในร้านสะดวกซื้อ รวมทั้งขนมและเครื่องดื่มต่างๆ

ดังนั้นจากผลการศึกษาสรุปได้ว่าชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการบริโภคอาหาร 3 รูปแบบ ได้แก่

- 1) บริโภคอาหารโดยใช้บทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอ่านในการให้ความหมายว่าอาหารนั้นเป็นอาหารฮาลาล
- 2) บริโภคอาหารโดยใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาลให้ความหมายว่าอาหารนั้นเป็นอาหารฮาลาล
- 3) บริโภคอาหารโดยใช้วิจารณ์ฎว่าอาหารนั้นเป็นอาหารฮาลาลที่สามารถบริโภคได้

5.5 อาหารเพื่อสุขภาพกับอาหารฮาลาล

นอกจากนี้ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของชาวมุสลิม ในจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

1) กลุ่มตัวอย่างไม่มีความคิดเชื่อมโยงระหว่างอาหารเพื่อสุขภาพกับอาหารฮาลาล ผลการศึกษาพบว่า ในการให้ความหมายอาหารฮาลาลของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ความหมายว่าอาหารเพื่อสุขภาพเป็นอาหารฮาลาล แม้ว่าอาหารเพื่อสุขภาพบางประเภทเป็นอาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ เช่น อาหารเจ อาหารมังสวิรัต หรืออาหารเพื่อสุขภาพบางประเภทเป็นอาหารที่ให้บริโภคเนื้อสัตว์ประเภทปลาเท่านั้น เช่น อาหารซีวจิต นอกจากนี้ไม่ให้ความหมายว่าอาหารเพื่อสุขภาพเป็นอาหารฮาลาลแล้ว อาหารเจซึ่งเป็นอาหารเพื่อสุขภาพประเภทหนึ่ง ยังมีกลุ่มตัวอย่างที่นอกจากไม่บริโภคอาหารเจเพราะไม่ใช่อาหารฮาลาลแล้ว ยังให้ความหมายแก่อาหารเจว่าเป็นอาหารหารอมสำหรับชาวมุสลิมเนื่องจากเป็นอาหารของลัทธิความเชื่อของศาสนาอื่น

2) นอกจากข้อค้นพบที่ว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ความหมายอาหารเพื่อสุขภาพว่าเป็นอาหารฮาลาล ดังกล่าวแล้ว ผลการศึกษายังพบอีกว่า ร้านอาหารเพื่อสุขภาพไม่ใช่ทางเลือกในการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ไม่มียานอาหารมุสลิม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เมื่อไม่มีร้านอาหารมุสลิม กลุ่มตัวอย่างเลือกที่จะบริโภคอาหารสำเร็จรูปที่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาล และเลือกบริโภคขนมรวมทั้งเครื่องดื่มที่ไม่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาลแต่กลุ่มตัวอย่างพิจารณาแล้วว่าเป็นอาหารหรือขนมที่ไม่มีส่วนผสมของอาหารหารอม แทนที่จะบริโภคอาหารจากร้านอาหารเพื่อสุขภาพ

3) และผลการศึกษายังทำให้ทราบเหตุผลในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยบริโภคอาหารที่จัดว่าเป็นอาหารเพื่อสุขภาพจากร้านอาหารเพื่อสุขภาพบ้าง ได้แก่ อาหารประเภทสลัด แต่ไม่ได้บริโภคโดยให้ความหมายว่าเป็นอาหารฮาลาล หรือเป็นอาหารที่ดีมีประโยชน์ต่อสุขภาพ แต่บริโภคเพราะต้องการลดความอ้วน

ข้อค้นพบทั้ง 3 ประการจัดว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการให้ความหมายอาหารฮาลาลของชาวมุสลิมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง องค์ความรู้ที่ค้นพบจากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้มีความเข้าใจ

พฤติกรรมการบริโภคของชาวมุสลิมว่าถูกกำหนดโดยการให้ความหมายแก่สิ่งที่สามารถบริโภคได้หรือฮาลาล และสิ่งที่ไม่สามารถบริโภคได้ หรือฮารอมตามแนวคิดที่ใช้ศึกษาทั้ง 3 แนวคิด ได้แก่

แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาที่อธิบายการกระทำของมนุษย์ว่าขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของมนุษย์ต่อสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว ดังนั้นการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมจึงเกิดจากการให้ความหมายแก่อาหารที่ต้องบริโภคก่อนว่าเป็นอาหารที่ฮาลาล และเมื่อให้ความหมายแก่อาหารนั้นๆว่าเป็นอาหารฮาลาลแล้วจึงตามมาด้วยพฤติกรรมการบริโภค

แนวคิดเรื่องฮาลาลและแนวคิดเรื่องฮารอม ทั้ง 2 แนวคิดเป็นแนวคิดทางศาสนาที่ปรากฏทั้งในบทบัญญัติของคัมภีร์อัลกุรอานและจากการวิเคราะห์ตีความของนักวิชาการมุสลิม แนวคิดเรื่องฮาลาลและแนวคิดเรื่องฮารอมเป็นแนวคิดที่สามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมได้ในภาพกว้างต่างๆ ไป แต่ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่ขยายขอบเขตความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลของชาวมุสลิมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของชาวมุสลิม ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายอาหารฮาลาลของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้ความหมายอาหารฮาลาลกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทำให้สามารถได้ข้อมูลเชิงลึกและยังทำให้มีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างขณะให้สัมภาษณ์

ข้อสังเกตและข้อเสนอจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีกิจกรรมการวิจัยที่เป็นการจัดเวทีร่วมระหว่างนักวิชาการและนักวิชาการด้านศาสนาเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้อย่างเที่ยงตรงอีกด้วย

โดยในการวิจัยเมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดที่กำหนดไว้ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดที่กำหนดไว้นี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับนักวิชาการด้านศาสนา ทั้งนี้คำอธิบาย และความรู้ของนักวิชาการด้านศาสนาทำให้การวิเคราะห์ผลการศึกษามีความชัดเจน กลุ่มลึกขึ้นด้วยมุมมองของศาสนาเพิ่มเติมจากมุมมองเฉพาะทาง

วิชาการ การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันโดยใช้มิติทางศาสนาและมิติทางวิชาการ จึงทำให้ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์มีความเที่ยงตรง และสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน นอกจากได้รับคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่เที่ยงตรงและสมบูรณ์แล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลโดยขอความร่วมมือจากนักวิชาการด้านศาสนา ยังตอกย้ำว่า การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอาหารฮาลาลยังมีรายละเอียดที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมอีกมากมายในหลายๆ ด้าน เนื่องจากมีสาเหตุที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตอาหารอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตอาหารทำให้เกิดอุตสาหกรรมการผลิตอาหารที่มีผลอย่างมากต่อการบริโภคอาหารฮาลาลของชาวมุสลิมในปัจจุบัน และอนาคต ทั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอาหารฮาลาลของชาวมุสลิมอาจแบ่งเป็น 3 ช่วงดังนี้

1. ช่วงที่มุสลิมส่วนใหญ่ ประกอบอาหารเพื่อบริโภคเองภายในครอบครัวโดยซื้อวัตถุดิบจากตลาดและร้านค้าที่เจ้าของเป็นมุสลิม เช่น วัตถุดิบจำพวกเนื้อสัตว์ พืชผักและเครื่องปรุงรสต่างๆ
2. ช่วงที่มุสลิมส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาหารเพื่อบริโภคภายในครอบครัว แต่วัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารเริ่มซับซ้อน มีส่วนผสมและเครื่องปรุงรสบางประเภทที่ไม่ฮาลาล
3. ช่วงที่มุสลิมบางส่วนต้องทำงานนอกบ้านทำให้มีเวลาประกอบอาหารเพื่อบริโภคเองภายในครอบครัวลดน้อยลง ขณะเดียวกันอุตสาหกรรมการผลิตอาหารก้าวหน้าขึ้นจนเข้าสู่ช่วงของความนิยมบริโภคอาหารสำเร็จรูปและอาหารกึ่งสำเร็จรูป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับนักวิชาการด้านศาสนา ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทั้ง 3 ช่วงมีผลโดยตรงต่อบทบาทและความสำคัญของเครื่องหมายรับรองฮาลาล

ช่วงแรกที่มุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาหารเพื่อบริโภคเองภายในครอบครัวและไม่มีส่วนผสมของวัตถุดิบ เครื่องหมายรับรองฮาลาลเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นเนื่องจากวัตถุดิบสำหรับประกอบอาหารล้วนมาจากพ่อค้า-แม่ค้าในชุมชนที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ทำให้เกิดความไว้วางใจในที่มาของวัตถุดิบต่างๆว่าเป็นวัตถุดิบที่ฮาลาลแน่นอน

ช่วงที่ 2 แม้มุสลิมส่วนใหญ่จะยังคงประกอบอาหารเพื่อบริโภคเองภายในครอบครัว และวัตถุดิบยังคงมาจากสมาชิกชุมชน แต่บรรดาสถาปนิกและเครื่องปรุงรสที่ต้องใช้ในการประกอบอาหารนั้นมาจากวัตถุดิบและจากกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนขึ้นที่ไม่อาจรับประกันได้ว่า ฮาลาล ดังนั้นเครื่องหมายรับรองฮาลาลจึงเริ่มมีบทบาทต่อการบริโภคของชาวมุสลิม

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่มุสลิมออกทำงานนอกบ้านมากขึ้นมีเวลาประกอบอาหารเพื่อบริโภคภายในครอบครัวน้อยลง ประจวบกับเป็นช่วงที่อุตสาหกรรมการผลิตอาหารเติบโตขึ้น อาหารสำเร็จรูปรวมทั้งอาหารกึ่งสำเร็จรูปจึงแพร่หลายมากขึ้น ช่วงนี้ทำให้เครื่องหมายรับรองฮาลาลมีบทบาทสำคัญมากต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อการบริโภคของชาวมุสลิม

การวิเคราะห์ยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอาหารของชาวมุสลิม และการวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของเครื่องหมายรับรองฮาลาลที่เกิดจากกิจกรรมการวิจัย ที่จัดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลร่วมกันระหว่างนักวิชาการกับนักวิชาการด้านศาสนา

ดังกล่าว จึงทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับผลการวิจัยที่ตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ อย่างเที่ยงตรงและยังขยายผลให้เกิดความรู้ใหม่ที่สามารถต่อยอดไปยังการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายอาหารฮาลาลที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของชาวมุสลิม ในจังหวัดเชียงใหม่ ประสบปัญหาเล็กน้อย ดังนี้

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ในระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยเป็นช่วงเดือนรอมดอนที่กลุ่มตัวอย่างต้องถือศีลอด และเพิ่มการปฏิบัติกิจต่างๆ ทางศาสนาทำให้กลุ่มตัวอย่างมีเวลาว่างน้อยลง ซึ่งทำให้มีเวลาจำกัดในการให้สัมภาษณ์แต่ละครั้ง การสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายจึงต้องแบ่งการสัมภาษณ์เป็นหลายครั้ง ซึ่งนอกจากทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลล่าช้าแล้ว ยังทำให้มีปัญหาในการเรียบเรียงและถ่ายทอดข้อมูลเดิมจากการสัมภาษณ์ครั้งก่อนๆ ให้กลุ่มตัวอย่างฟัง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างระลึกข้อความเดิมที่เคยบอกเล่าไว้ ทั้งนี้ เพื่อสะดวกต่อการเชื่อมโยงไปสู่การสัมภาษณ์เรื่องใหม่

ข้อเสนอเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนา

ผลการศึกษาวิจัย และการวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิชาการและนักวิชาการด้านศาสนาจากเวทีที่เป็นกิจกรรมของการวิจัย พบว่าในปัจจุบันและในอนาคตเครื่องหมายรับรองฮาลาลจะมีบทบาทสำคัญมากต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวมุสลิม แต่ผลการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในทิศทางที่เป็นการตั้งคำถามกับเครื่องหมายรับรองฮาลาลโดยกลุ่มตัวอย่างตั้งคำถามถึงความเชื่อถือได้ของสินค้าที่ได้รับเครื่องหมายฮาลาลใน 2 กรณี คือ

1. สินค้านั้นได้รับเครื่องหมายรับรองฮาลาลเนื่องจากเอื้อผลประโยชน์แก่หน่วยงานและบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้เครื่องหมายรับรองฮาลาล
2. สินค้าที่ได้รับเครื่องหมายรับรองฮาลาลบางชนิด ได้รับเครื่องหมายรับรองฮาลาลจากความผิดพลาดในกระบวนการตรวจสอบของหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังปรากฏข่าวอยู่เสมอว่ามีการตรวจพบว่า อาหารฮาลาลบางชนิดมีการปนเปื้อนสิ่งที่เป็นฮารอม

การตั้งคำถามของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อเครื่องหมายรับรองฮาลาลทั้ง 2 กรณีเป็นข้อมูลที่หน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการให้เครื่องหมายรับรองฮาลาลควรนำไปแก้ไขปรับปรุงเพื่อพัฒนาให้การทำงานของหน่วยงานมีประสิทธิภาพอันจะนำมาซึ่งความไว้วางใจจากชาวมุสลิมและสาธารณชนทั่วไป

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไป

ปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่จำนวนไม่มากนัก แต่เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามหรือเป็นชาวมุสลิม ดังนั้นชาวมุสลิมจะเป็นกลุ่มประชากรที่มีกำลังซื้อสูงในอาเซียน และสินค้ากลุ่มอาหารและเครื่องดื่มเป็นสินค้าที่เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่ผู้บริโภคต้องซื้อหา

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆที่เป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนประเทศไทยเป็นประเทศมีความได้เปรียบที่มีอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายด้านวัตถุดิบสำหรับนำมาเป็นอาหารและแปรรูปอาหาร ชาวมุสลิมเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ผู้ผลิตอาหารของไทยควรให้ความสนใจ อุตสาหกรรมการผลิตอาหารฮาลาลเป็นอุตสาหกรรมที่จะมีความเจริญเติบโตและมั่นคงในอนาคต ดังนั้น เพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจการผลิตอาหารฮาลาลทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจการผลิตอาหารฮาลาลต้องการข้อมูลมาสนับสนุนเพื่อกำหนดนโยบาย/ทิศทางและรูปแบบสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคชาวมุสลิม งานวิจัยเกี่ยวกับอาหารฮาลาลในประเด็นต่างๆ อาทิเช่น งานวิจัยเกี่ยวกับ

1. การศึกษารสนิยมรวมทั้งบริโภคนิสัยของชาวมุสลิมเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการตอบรับจากผู้บริโภคชาวมุสลิม
2. การศึกษาเพื่อการขยายตลาดโดยการใช้ชื่อผลิตภัณฑ์และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับอาหารฮาลาล
3. การศึกษาตัวแปรที่มีส่วนในการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่ไม่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาลของชาวมุสลิม